

HET BIJZONDERE LEVEN VAN WILLEM POLS

Luisteren naar het levensverhaal van Willem Pols

Dat betekende drie maanden achtereen de woensdagmiddag doorbrengen in en om de houten woning aan de Dintelweg in het Europoortgebied.* Luisterend, naar de 89-jarige jachttopzichter van het jachtgezelschap 'Scheurpolder'.† Urenlang zat ik bij hem aan tafel of bij mooi weer buiten op de bank. Als een film is dat lange, bijzondere, dikwijls ook ruige leven van Willem Pols aan mij voorbijgetrokken. 'Maar het was alles bij elkaar een mooi leven en ik ben er dankbaar voor', zegt Pols.

ARMOE TROEF

Vader Arie Marinus Pols 'emigreerde' rond de eeuwwisseling naar Rotterdam om daar te proberen wat meer te verdienen voor zijn grote gezin. Hij werkte eerst bij de Spoorwegen en later als bootwerker in de haven. Het bloed kruipt waar het niet kan gaan en in 1912 kwam het gezin Pols - vader, moeder en twaalf kinderen - weer terug naar Rozenburg. Oudste zoon Willem, geboren in 1894, was na de lagere school in Rotterdam, zijn maatschappelijke loopbaan begonnen als bediende in een drogisterij. Dat werd geen succes. Hij was al in 1910 terug op Rozenburg, waar hij bij grootvader Pols aan de Graspolderdijk op de boerderij gaat werken. In de herfst van 1910 kwam Kees Steehouwer - die zat toen op de stee waar de familie Izak Barendregt aan de Graspolderdijk tot de sloop in 1965 heeft gewoond - vragen of ik hem soms in de aardappelen wilde helpen. 'Aarepele vroete voor drie stuivers de roe' grinnikt Pols. 'tien roe op een dag was een behoorlijke prestatie, dan had je één vijftig verdient, dat was niet slecht voor een zestienjarige.'

LANGE DAGEN HARD WERKEN

Op deze stee werd Wim Pols later arbeider/melkknecht. In het begin heeft hij nog tarwe gesneden met de zekel (sikkel). 'Honderd roe op een dag as je doordouwde. Later met de zicht haalde je er tweehonderd roe af!' 'Ik kwam een keer 's morgens om vier uur in 't land, toen was de ouwe jan Ouak al bezig. Hij zegt: 'Môge Willem, ik heb vannacht niet geslape, 'k heb bij mijn dochter Gerretje tegen de muur gestaan!' Dochter Gerretje woonde kort bij, vandaar. 't Was bedoeld als grapje, maar het was de wrange humor van de armoe. 't Was soms amper de moeite dat je naar bed ging en de oudere arbeiders konden nog niet fietsen, of hadden van armoe geen fiets. 'Kanthooi snije dee ik bij Stehouwer in 't angenome voor f 1,25 per dag' zegt Pols, 'as 't om du verdienste ging werd er soms nog tegen elkaar opgeschept.' Dezelfde jan Ouak zei eens: 'k Heb lekker verdient jôh, 'k heb ut in een raapmandje bij de kachel gezet.' 'Maar ja, je kon bij Simon Oualm voor een stuiver je baard en voor een dubbeltje je haar kwijt.' De meeste boeren waren ook straatarm. Pols herinnert zich dat in 1912 de 'Noorderhoeve' afbrandde. 'Broei in de regenbak', zegt hij grijnzend. 'Ja, zo noemden we dat, maar 't volgend jaar ging hij weer in de hens.'

DIENSTPLICHTIG

In januari 1914 moet Pols voor z'n nummer in dienst en in augustus brak de oorlog 1914-1918 uit. Met een aantal Rozenburgers lag hij in Bergen op Zoom. De mobilisatie zou vier jaar duren. Maar, Wim Pols had het goed als militair controleur in het abattoir waar hij heel wat koeien heeft zien 'vierendelen.' En, er bleef natuurlijk wel eens wat aan de strijkstok hangen. Zijn 'trekpleister', Pietje Scheepen, diende bij zijn baas Kees Stehouwer. Zij ging - als huishoudster - ook met deze mee toen hij in verband met zijn leeftijd in 1917 van de stee afging om aan de Maassluisse

---

* Dintelweg 99, Europoort, Rotterdam. Zie ook laatste pagina.

† Willem Pols: 27 september 1894 Maassluis – 20 februari 1993 Rotterdam. Dan zou het gesprek in 1983 of 1984 moeten hebben plaatsgevonden. EB.

Veerheuvel te gaan wonen, naast C.P. (Kees) Voorberg. Nog voor de mobilisatie afliep - op 11 november 1918 - had Pols zich in september verhuurd als melkknecht bij C.H.M. (Kees) van Dorsser op de 'Zuiderhoeve.'

ONDER DE PANNEN

Begrijpelijk dat er na die lange mobilisatietijd al spoedig over een trouwdatum werd gesproken. Er kwam een woning leeg in het blokje van vier op de Noordenkant bij de 'Zuiderhoeve', 'We waren Neerlands arm toen we op 5 december 1919 trouwden', weet Pols nog heel goed. Hij ziet in gedachten hoe hij 's morgens vroeg met de melk naar Korstiaan Barendregt op de Tol reed en ook hoe hij op een kwade morgen in botsing kwam met de wagen van Keesie Oosterlee. Op een maand na tien jaar zijn zij bij de stee van Kees van Dorsser blijven wonen. In dat huisje werden ook de vier kinderen geboren, in 1920 Arie, in 1921 Hazina, in 1923 Niek en in 1927 Kees.

EEN ANDERE BAAS

'Ik kon knecht/arbeider bij Van Staalduinen op 't Scheur worden', zegt Pols, 'maar daar was geen woning beschikbaar. En, weggaan bij een baas betekende ook wegwezen uit diens woning.' 'toen we een huis in de Barakken op de Staaldiepsedijk konden krijgen ben ik in augustus 1928 op 't Scheur gaan werken. Gerrit van Staalduinen was de eerste baas die een vrije zaterdagmiddag instelde. Dat wou dur wel in en de afgunst bij de andere boerenknechts was duidelijk merkbaar.' Na verloop van tijd ging de familie Pols in een houten woning op het erf bij Van Staalduinen wonen. 'Dat was een hele opluchting, want elke dag heen en weer tussen de Staaldiepsedijk en de Scheurpolder, dat was toch 's morgens en 's avonds een uur fietse en dan mos ut niet tege zitte.' Het waren nog de slechte polderwegen met grind en keislag en daarbij behorende lekke banden. Dan moest je ook nog dertien hekken open en dicht doen, want langs alle dijken werden koeien geweid. 'Maar je was op tijd en dat betekende 's morgens om half zes beginnen.' Het houten huis waar Pols nu nog in woont heeft Van Staalduinen nieuw laten zetten op 't Stort. 'Cor en jas van Dam reden het benodigde hout van het haventje naar de bouwplaats met een T Fordje. 'Bij het lange binthout was de belasting naar achteren soms te zwaar en dan ging jas van Dam op de motorkap zitten om de voorwiele op de grond te houwe', herinnert Pols zich.

JACHTGEZELSCHAP 'SCHEURPOLDER'

Vóór broer Theo Pols in 1927 werd benoemd tot jachtopzichter, werd er in de Scheurpolder alleen in het broedseizoen toezicht gehouden. Dat gebeurde door de gepensioneerde rijksveldwachter Haakman uit Hoek van Holland en jachtopzichter Koelewijn van de Koninklijke jacht. Zij kwamen met het bootje van Arie Prins uit de jachthaven Hoek van Holland via de lange houten steiger naar 'de Beer.' De combinatie van jachtheren die besloten tot het oprichten van het jachtgezelschap 'Scheurpolder' bestond uit de heren Lucardie, een bankdirecteur, die als jachtmeester de leiding in handen had, Prof. Weeve, een oogarts, de heer Konijn, directeur van een scheepswerf, de heer Roelofs, directeur van een koffiehandel en de heer Viëtor eveneens bankdirecteur. De heer Lucardie werd later opgevolgd door de heer F.W.H. van Beuningen en weer later door de heer C.P. van Lede. Toen zijn broer Mattheüs Petrus Pols jachtopzichter was ging Willem hem al dikwijls helpen. Dat was - zeker toen hij zelf op 't Scheur woonde - zijn lust en zijn leven. Hij groeide er helemaal in en speelde zich ook bij de jachtheren in de kijker.

STREKEN

Toen ze nog bij Van Staalduinen op het Stort woonden, hadden ze daar als buurman de vrijgezel Willem van der Meer. Voor de Rozenburgers: 'Wullum Kin.' 't Gemis van een vrouw werd bij Wullum vervangen door vijftien katten. 'Wat doen nou die jongus van ons?' 'Die vingu savus in het donker slapende mussen in de hooiberg. Zat Wullum 's avonds bij het schijnsel van de peterlielamp te lezen dan lieten de jongens een aantal mussen door het kattedgat het huisje

binnen. De nachtblinde mussen fladderden dan aangetrokken door het licht naar binnen. Kun je je voorstellen wat een spektakel dat was als al die katten de jacht inzetten op die rondvliegende mussen. Wullum kreunde in paniek: 'o poesies toch, o poesies toch ...'

BENOEMINGEN

Toen Theo in 1935 op het Loo werd benoemd kreeg Willem de aanstelling tot jachttopzichter van het jachtgezelschap 'Scheurpolder.' Voor het laatst ondertekende Mattheüs Pols het jachtregister op 19 oktober 1935. Die dag zijn er door de heren F.W.H. van Beuningen en G. van Staalduinen afgeschoten: 7 ganzen, 2 watersnippen, 7 hazen, 9 fazanthennen, 13 fazanthanen en 339 konijnen. De volgende bladzijde vermeldt: 'Einde dienstverband door benoeming van H.M. de Koningin tot jachttopzichter van het Loo.' Daaronder: 'Overgegeven aan Willem Eduard Pols op 28 oktober 1935.'

JACHTREGISTERS

De jachtregisters, waarvan Pols er een groot aantal in de jachtkamer bewaard, vertellen veel over de voorbije jaren. Ze doen letterlijk en figuurlijk een boekje open. Op de allereerste bladzijde van het eerste jachtregister schreef één der jachtheren op 17 December 1927: 'Ga nooit lichtbakken met sneeuw en vriezend weer!' Met andere woorden: Maak nooit misbruik van de ellende van de dieren in hun moeilijke tijd. Ik sla een paar bladzijden op en lees: 'Vrijdag en zaterdag 13 en 14 juni 1928 werden door de heer Lacurdie 48 konijnen geschoten met kunstlicht.' 'Ja, toen hielp ik Theo al', zeg Pols, 'dan gingen we op pad met een grote carbidlamp, die ik moest dragen. Zo'n nacht helpen werd betaald per geschoten konijn. Een dubbeltje per stuk was toen het tarief. Dan heb ik die nacht f 4,80 verdient. Als je nagaat dat ik toen f 14,- per week verdiende, dan begrijp je wel dat het mooi meegenomen was. Maar het was wel keihard, want ik fietste 's avonds een uur eer ik op 't Scheur was, dan was het uren meesjouwen door 't duin en 't is wel gebeurd dadduk sochus mit melkustijd pas thuis kwam en zó weer onder de koeien kon.'

De buit was niet altijd even groot zegt het jachtregister. Op maart 1928 gaan vier heren met 2 honden en 2 fretten op jacht. De buit bestaat uit 2 konijnen. ZEGGE TWEE wordt er ingevuld. Er gaat met recht een stuk jachtwereld voor je open bij het doorlezen. 1 oktober 1937 bijvoorbeeld werden er 374 konijnen afgeschoten door de heren F.W.H. van Beuningen, C.J.A. van Lede, L. Pieters en G. van Staalduinen, waaronder 91 halfwas. Afgeleverd aan de handelaar D. Dobbels uit Maassluis. Het rapport wordt afgesloten met: 'Warm weer en stil.'

Er zijn ook dagen dat er nog een groter aantal heren komt jagen en er meer dan 600 konijnen worden afgeschoten. Soms heeft het iets schokkends zoals op 2 december 1936: 'Afgeleverd aan Dobbels: 211 verdronken konijnen.' Het is duidelijk: de noordwesterstorm heeft voor een heel hoog tij gezorgd en de konijnen zijn door het water verrast.

Er zijn ook interessante mededelingen in de jachtregisters. Bijvoorbeeld op 4 november en 21 november 1936: paling en 1 bot. 'Weet u dat nog?' vraag ik aan Pols. Zijn ogen glimmen als hij zegt: 'Natuurlijk, die paling is verloot onder de jachtheren en die bot was achtergebleven in een plas na hoog water.' Een feilloos geheugen constateer ik, want het is wel 48 jaar geleden. Onder diversen zie ik in de loop van 1937: kat, hermelijn, bokje en 5 gaaien. Evengoed is er jaren achtereen precies bijgehouden hoeveel kievitseieren er werden geraapt. In 1937 waren dat er van 30 maart tot 23 april totaal 1820 stuks. Met de jachtregisters erbij is het niet moeilijk je voor te stellen hoe de jachtdagen verliepen. Als je bovendien wilt weten wat voor weer het was op 16 oktober 1937 sla je zo'n jachtregister open en dan is het ook wat dat betreft een naslagwerk. Een aantekening uit 1937: 'Nat weer, geen konijnen buiten' en verder: 'Mooi stil weer, veel trek op de Krim' weer verder: 'Veel wind, met overkomen van een vliegmachine kwamen er veel ganzen.' Bij de aantekening: 'Morgen trek op ganzen, maar dicht van de mist', komt Pols los over de

GANZEN

‘Ja’, zegt hij het Dooie Gat en de Krim kwamen op elkaar uit. De kleine en de grote rietganzen overnachtten bij de slikken bij de Krim. Ze volgen dan ’s morgens dikwijls naar de weilanden in de Broekpolder onder Vlaardingen. Daar was het rustig. Want daar lagen drie eendenkooien in en daardoor werd er in de wijde omgeving niet geschoten. Ze konden dan rustig hun kostje opscharrelen en kwamen ’s avonds weer terug. ‘Ja. ‘t Is een mooi gezicht zo’n koppel ganzen die aan ’t foerageren is, ’t zijn echte groeneters. We hebben er hier ook niet veel op geschoten.’ Een dag van 17 blijkt het hoogste aantal dat in de registers te vinden is. ‘Bij mistig weer - en dus stil -, zag je niets, maar je hoorde de geluiden van de wiekslagen. Een hoog enkele keer heb ik wel eens een gelukschot gewaagd. Dan, bleef je doodstil staan, tot je wel- of niet de plof hoorde van een neervallende gans. Zo ja, dan werd het de taak van de honden Arno en Blitz om de gans op te sporen.’ ‘De blauwe ganzen vertrekken in april-mei naar de Scandinavische landen, om daar te gaan broeden. Je kon er de klok op gelijk zetten dat de eerste ganzen de tweede week van september weer terug kwamen. Als de vorst daar in het noorden heel streng inviel, was het een fascinerend gezicht soms een hele dag achter elkaar vele honderden ganzen - meestal vergezeld van diverse soorten zangvogels naar hier te zien komen. Ook op de Noordbank kon je soms honderden ganzen zien rondscharrelen.’

BENADEREN

‘Als jongen heb ik ze al leren schieten, want ganzen kunnen veel vertrappen als ze met een koppel in het land neerstrijken. Een gans vertrouwt alleen dieren. Op de mensen heeft hij het - terecht niet begrepen. Als jongen haalde ik, na het bericht dat er ergens een koppel ganzen was neergestreken, een oud paard bij Piet Oosterlee. Dan liep ik schuin achter het paard, precies met de achterpoten meestappend, tot op schotafstand van de ganzen. Daar bleef ik staan, terwijl het paard doorliep. Dan ontdekten de niet vermoedende ganzen mij en gingen - geschrokken - op de wieken. Pas dan schiet je, dat is ook een sportieve wet!

LAZER OM!

‘Op een keer betrap ik op heterdaad een stroper. Ik vraag hem zijn naam. Zegt die kerel: ‘Lazerom.’ Ik maak me kwaad en zeg: ‘Vent lazer jij om, wil je er soms nog een prent bij hebben voor belediging van een ambtenaar in functie? Laat ie nou Laserom heten.’

SURVEILLEREN

Dag en nacht surveilleren, ’t is simpel gezegd. Maar het betekende wel: Altijd aan de omstandigheden aanpassen. Moeder Pols wist nooit zeker of en hoe laat Willem weer naast haar zou liggen. Als hij strikken had gezien, was hij niet te houden. Dan bleef hij uren liggen wachten, tot de stropers kwamen en dan was er geen pardon. Als hij ze niet kon betrappen - en dat gebeurde niet veel, want hij kende de omgeving en de streken van de stropers van haver tot grot - gingen ze altijd nog op voor artikel 461 ‘Zonder vergunning zich op verboden grond bevinden’. Op een avond zeg ik tegen moeder: ‘Ik ga nog even alles controleren voor de grote jacht morgen. En jawel hoor, ik zag strikken. Ik bleef wachten, maar het duurde deze keer wel erg lang.’

WAAR IS WILLEM?

‘Toen Van Beuningen ’s morgens met zijn gasten arriveerde, opende mijn vrouw de deur en toen was de eerste vraag: ‘Waar is Willem?’ ‘Die is gisterenavond weggegaan en nog niet terug!’ Nou, dan gaat de jacht niet door’, zei Van Beuningen, ‘we gaan hem zoeken.’ Op dat moment kwam ik aan met drie stropers, waar ik wel heel lang op had moeten wachten, maar die ik toch had betrapt. Na mijn verhaal zei Van Beuningen: ‘Willem, jij gaat slapen en wij gaan nu toch maar door met de jacht.’ Ik zei tegen moeder: ‘Geef mij maar een paar boterhammen, want ik ga wel mee!’

NIET BANG

Ze begrepen niet dat mijn vrouw niet in angst had gezeten, maar die was wel wat gewend. Ze was iet zo gauw ongerust. Ik heb altijd gezegd: 'Als ik drie dragen wegblijf is het wel in de war.' Ik herinner me één keer dat ze echt kwaad is geweest. Met slecht weer en sneeuw ging ik 's avonds nog even naar buiten. 'Met een uurtje ben ik wel terug!' Kom ik langs het verblijf van Van Doorn, de Hoofdopzichter van de Domeinen en die ziet mij gaan. Man wat doe je met dit weer nog buiten, kom even bijkomen binnen.' Binnen zaten er nog een paar en ze hadden precies behoefte aan een vierde man om te kaarten. 'Goed dan, ik l iet me ompraten en van het één komt het ander met een borreltje erbij, je weet hoe dat gaat. Maar 't was wel half twee eer ik thuis was.' Toen was moeder echt ongerust geweest. In haar visioen had ze mij met een gebroken been in het duin zien liggen. Ik had niet de moed om de waarheid te vertellen. Komt Van Doorn de andere dag even langs en die zegt zo langs z'n neus weg tegen Moeder Pietje: 'Hij was wel laat thuis gisterenavond hè?' Ja, toen was ze echt kwaad, het leek wel een donderbui bij heldere hemel!

DE EENDEN

24 juli gaat de eendenjacht open. De eenden hebben het vooral voorzien op erwten en gerst. Dat kan de schrik voor de landbouwer betekenen. 'Want, zegt Pols, 't lijkt wel of ze het elkaar vertellen, die eenden.' Als het heel erg is kan er voor de landbouwer een vervroegde afschotvergunning worden aangevraagd.' Dan mag er dus al vóór de 24ste juli op de eenden worden geschoten. De grootste schade veroorzaken ze door het massaal plattrappen van de gewassen, die dan niet meer geoogst kunnen worden. 'Ze vreten veel op, maar ze vertrappen nog meer', weet Pols. 'In één week hebben we bij Piet de Bruyne - ja, de vader van Gerrit, de directeur van 'Farm-Fritus' in Hellevoetsluis - vóór de opening van de jacht eens 126 eenden afgeschoten.'

EIERENGAPPER

Diezelfde Piet de Bruyne komt in april 1940 naar me toe en zegt: 'Willem, er worden regelmatig eieren bij me gestolen.' Ik heb de laatste weken steeds gecontroleerd en als er bijvoorbeeld vijf tot tien eieren in lagen, dan waren ze na enkele uren op een paar na verdwenen. In die tijd lager er nogal wat Hollandse militairen in de Scheurpolder, die ook wel in de schuren van de Scheurpolderhoeve vertoefden. Kippen leggen hun eieren soms op vreemde plaatsen, in dit geval in een legnest op 2 meter hoogte. Pols besloot in overleg met de Bruyne een aantal nauwelijks zichtbaar gemerkte eieren in het nest te leggen. Zelf kroop hij in een lege paardenruif op korte afstand en kreeg op verzoek een prik hooi over zich heen, zodat hij perfect gecamoufleerd toch een goed uitzicht behield. De moeite werd beloond. Een militaire paardenverzorger - in het burgerleven een eerzaam slager uit een Zeeuws dorpje - kwam de eieren 'garen' terwijl het gezin de Bruyne het middagmaal nuttigde. 'Rats, kuch en bonen', dat is het soldatendiner. Onze 'brave' Zeeuw was daar blijkbaar niet tevreden mee. Hij had beter eieren kunnen kopen voor 4 cent per stuk, want nu ging hij wel op de bon en dat was zeker niet eerzaam en bovendien prijzig!

NA VIJF OORLOGSDAGEN

Pols herinnert zich de spanning van de vijf oorlogsdagen in mei 1940. Na die dag. en werd het Hollandse legermateriaal op 'De Beer' zoveel mogelijk vernietigd, want we waren toch gecapituleerd. Bij het onklaar maken van een kanon zijn toen twee Hollandse militairen dodelijk verongelukt. Ook aangespoelde drenkelingen zijn min of meer lugubere herinneringen. Dat kon heel erg zijn. In de oorlogstijd was daar ook eens een Engelse piloot bij. Zijn persoonlijke bezittingen stuurde Pols naar het Rode kruis.

VLIEGTUIGEN EN BESCHIETINGEN

'Ja, er kwamen tijdens de oorlog twee Engelse vliegtuigen zó laag over dat ze de duintoppen raakten en neerstortten. Dat risico werd door de Engelse piloten genomen om de beschieting

vanaf 'Insel Beer' zo veel mogelijk mis te lopen. Uiteraard gingen de Duitsers zo laag mogelijk schieten en werd er zodoende ook nog een schuur van Piet de Bruyne in brand geschoten. Van één vliegtuig heb ik het logboek gevonden en overgedragen aan de heer Bouwman in Maassluis. De bemanning van die vliegtuigen is in Rotterdam begraven.' 'Er stortte ook eens een Duitse jager neer, precies in mijn wei, maar daar hoorde je niets over. Nee, dan waren de Duitsers weinig mededeelzaam. Ook in de Brielse Maas en bij 'De Zeehond' zijn Engelse vliegtuigen neergestort. In beide vliegtuigwrakken bevonden zich stoffelijke resten. Eén bemanningslid van dat laatste vliegtuig heeft getracht zijn leven te redden met het valschermscherm. Oe parachute is niet open gegaan. Oe Duitsers haalden het verpletterde lichaam met een auto op aan de Graspolderdijk.

HAZEN

Vóór 1940 waren er in het jachtgebied 'De Beer' naar verhouding meer hazen. Een haas heeft het meer naar de zin in bouw- en tuinland, omdat hij er beter aan de kost kan komen dan op de schrale zandgrond. Tijdens de oorlogsjaren werd 'De Nieuwe Polder' ingedijkt. Daardoor kwamen er honderden bunders goed bouwland bij. Je begrijpt dat de hazen toen die polder ingingen, daar was volop te eten, zodra de gewassen boven de grond kwamen. Overigens hadden de boeren daar na de oorlog zelf de jacht en organiseerden zij ook drijfjachten. Het is op bouwland veel gemakkelijker jagen dan tussen de duindoorns. Dat de boerendrijfjachten niet risicoloos waren heb ik zelf ondervonden (Jo B). 'Ik stond tijdens zo'n jacht aan de deur bij mevrouw Geluk Barendregt, toen bij een schot de hagel pal naast de deur tegen de muur ketste. Zij trok mij de gang in en gaf een schreeuw aan de jagers dat ze wel uit moesten kijken.' 'Blind voor de omgeving als ze een haas zien', zegt Pols. Ook jagen is een vak!

IN DE GERST ZIJN ZE BEST

Er komt een bezoeker binnen uit Maasland. 'Pols ik heb gisterenavond op de duiven gezeten.' 'Hoe maak je een duif nou het beste schoon?.' 'Gewoon droog joh, niet in het water rommelen ermee. Zaten ze in de gerst? ja, dat zijn de besten! je moet wel direct de krop eruit halen hoor. Bezoeker zegt tegen zijn dochtertje: 'Die man kan goed schieten meid! Hij is vorig jaar nog tweede geworden bij schietwedstrijden in Wassenaar. 'Ja', zegt Pols, 'dat bracht nog een zilveren fazant op. Ik schoot een roos, een negen, twee achten en een zes.' In 1939 werd hij kampioen schieten in Rotterdam met 10 rozen. De medaille is er nog, als herinnering. Pols is blijven schieten en nam jaarlijks deel aan wedstrijden. En nu nog hoeft de 89-jarige zich voor niemand te schamen.

KONIJNEN

De konijnen waren het rijkst vertegenwoordigd op 'De Beer'! Ze hebben enorm veel schade toegebracht aan de gewassen van de landbouwers, maar ook aan de vegetatie van het natuurmonument. Bij duizenden groeven ze hun pijpen in waterkerende dijken, deze in feite ondergravend. De ziekte myxomatose, die in 1953 de kop opstak, heeft de konijnen er niet onder gekregen. 'Ze krijgen dikke etterende koppen en opgezette geslachtsdelen en zijn voor consumptie totaal ongeschikt.' 'De natuur regelt zichzelf', zegt Pols, met de wijsheid van de man die er zijn hele leven in heeft doorgebracht. Normaal krijgt een duinkonijntje vier of vijf jongen. Na de ziekte trof je bij de overgebleven exemplaren nesten met tien jongen aan.' De myxomatose blijkt na 1953 terug te keren. 't Lijkt op het mond- en klauwzeer vroeger bij de koeien. 'Konijnen komen 's nachts elke keer op dezelfde plaats terug om hun behoefte te doen', zegt Pols, 'ze komen op de lucht af! Wat dat betreft lijken ze op de hond en de kat, dat is de natuur.' Enkele seizoenen waren er zoveel konijnen dat er sprake was van een konijnenplaag. Dan werden er mensen ingezet om ze uit te graven. Drijfjachten op konijnen zijn nu zeldzaam geworden. De Maasvlakte is zó kaal, als er één schot valt rennen ze allemaal de pijpen in. In terrein met begroeiing kun je ze opjagen, zeker in duinterrein, maar dat is verleden tijd.

DE BEER ONTRUIMD

Toen de Duitsers in de oorlog barakken plaatsten op het Stort, moest met de andere bewoners daar, ook het gezin Po l s van de éne op de andere dag vertrekken. Ze verhuisden naar de woning aan de Dwarsweg naast boerderij 'Welgelegen' van Arie van Gaaien. Het was in dit huis dat we er nog een vijfde kind bij kregen. Van een aantal kinderen in de hongerwinter door de Ned. Herv. Kerk naar Rozenburg gehaald, kwam Toet Hoogervorst uit Amsterdam bij ons. Ze werd als 2e dochter in het gezin opgenomen en is dat op de dag van vandaag gebleven. Het was daar dat de schoorsteen niet wilde trekken. Moeder Pietje zei: 'Wat doen we daar aan?' 'Ik schiet er wel doorheen' zei Pols vindingrijk, 'Eerst een losse flodder, maar dat hielp niet, nou toen maar een vol schot hagel, nou dat was radicaal de oplossing.' 'Maar dat roet kwam zo snel, dat we te laat waren met het kleed onder de schoorsteen en dat was met toch een roetwolk. We zagen eruit als echte schoorsteenvegers en de hele kamer moest schoongemaakt worden. Dat was wat je noemt een 'fataal schot.' In dat huis hebben we van alles verstoppt! Van patronen tot het koperwerk van Van Beuningen en Pieters. Ze vertikten het om hun fraaie koperwerk aan de Duitsers af te staan. 'Weet je er raad op Willem.' En Willem haalde het op in Rotterdam. Toen Pols met twee koffers bij het station Hoek van Holland uitstapte kwam er een Duitser op hem af. 'Hij kende mij wel en vroeg beroepshalve wat ik bij mij had.' Ik zeg: 'Patronen om duiven te schieten.' Even later liepen er twee Duitsers met de koffers koper en tin van de jachtheren te sjouwen, van het station naar het veersteiger.' Dat heeft zich in het verloop van enkele weken drie maal herhaald. Alles werd goed , verzorgd begraven in het gebied dat Pols kende als z'n broekzak. Toen de bunkerbouw voor de Duitsers begon moest Pols alles weer opgraven, geassisteerd door oudste zoon Arie. het werd op diverse plaatsen in Rozenburg ondergebracht, in hun woning, maar ook bij familieleden en kennissen.

DUITSE STROPER

Op 20 oktober 1941 krijgt Pol s een brief van burgemeester Just de la Paisieres over het onbevoegd jagen door leden van de Duitse Wehrmacht. Dat was inderdaad een pure vorm van stropen en in Duitsland en België werd er in die tijd nog op wilddieven geschoten. 'Afgezien van het feit dat het bewapende Duitsers waren heb ik van mijn leven nog nooit op een mens geschoten', zegt Pols. 'Ja, ik schoot wel eens een hond dood, maar daar bleef het wel bij. Trouwens, wie was ik helemaal? Jazeker, de onbezoldigd rijksveldwachter jachtopzichter. Ik probeerde er van te maken water van te maken was. En toen ik de Duitse Krebb naast me kreeg, was het wel MANOUVREREN Om de broedplaatsen op 'De Beer' zo veel mogelijk te beschermen wordt een beroep gedaan op de Duitse autoriteiten. Kapt. Leutn. Christiaanse en Inselcommandant Breitkopf verlenen hen medewerking. Bij het afpalen van het broedgebied in april 1943 geeft Pols de aanwijzingen. In de oorlog moest je kunnen zwijgen! Door praten kwam je in moeilijkheden. Maar je moest wel eens dingen doen die je voor het grote publiek beter na had kunnen laten. Je werd daardoor verkeerd beoordeeld en je kreeg het etiket 'Duitsgezind' opgeplakt. Pols heeft het ondervonden. juist omdat die Duitse jachtopzichter naast hem werd gezet, werd hij niet meer vertrouwd. 'Ze wisten in de oorlog van mij niet veel - horen, zien en zwijgen - maar omdat je contacten had met de Duitsers was je "Fout" in de ogen van de mensen'.

BUNKERS, GESCHUT EN MIJNENVELDEN

Pols maakte tekeningen van geschutsopstellingen, bunkers en mijnenvelden, kortom van alles wat de Duitsers lieten bouwen op 'De Beer'. Dat kon alleen precies gebeuren door het contact met een Duitse officier, die een vertrouwelijke positie had. Als ik zijn naam wil noteren zegt Pols: 'Die naam zal ik nooit noemen.' Deze man heeft zulke enorme risico's genomen dat ik niet wil dat hij - mogelijk door publiciteit nu nog problemen zou krijgen.' Kopieën van de tekeningen krijg ik mee, maar de naam blijft geheim. De Rozenburgse wachtmeester Heijndijk is altijd van alles op de hoogte. Hij zorgde ook voor het transport van de tekeningen. Hij bewaarde ze thuis in zijn woning achter schilderijen. Dat Heijndijk na de oorlog zó is behandeld, zit Pols nog altijd dwars. 'Hij is zó

vernederd, dat hij van wroeging gestorven is, dat is mijn mening. Gepakt werd hij op het in bezit hebben van een ingeleverd radiotoestel. Maar ook een collega en een gemeenteambtenaar hadden zo'n toestel in huis. Die gingen vrijuit, maar Heijndijk moest voor de bijl. Pols heeft een verweerschrift opgesteld, met de bedoeling dat aan Prins Bernhard te overhandigen.' Hij wilde er alles aan doen om Heijndijk te rehabiliteren, maar dat is niet gelukt en daar heeft hij nu nog geen vrede mee.

Een volgende middag vertel Pols over 'zijn' FAZANTEN. De fazanten vormen een hoofdstuk apart in het leven van Pols. Het is prachtig gevogelte en jagermeester Van Beuningen was er zuinig op. Er mochten tijdens drijffachten maar een heel beperkt aantal hennen en iets meer hanen worden geschoten. Tijdens het maaiwerk kwamen er nogal eens nesten bloot, waar de fazanten dan niet meer terugkeerden. Dat vormde het begin van een nieuw hoofdstuk. Pols had al eens iets gelezen - en ook gehoord - over het uitbroeden van fazanteneieren door een kip. Hij nam contact op met de heer Van Beuningen en vroeg of deze akkoord ging met een experiment van fazanteneieren onder een broedse kip. Dat was snel beslist en toen het nog lukte ook werd het gehonoreerd met f 10,- méér per week, herinnert Pols zich. Door deze activiteit ging de fazantenstand regelmatig omhoog op 'De Beer'. De fazant is een alleseter, dus ook insecten en vlees. De hoofdschotel werd vlees in de vorm van gekookte konijntjes. Die gingen door de gehaktmolen, waardoor het vooral voor de jongen fazantjes gemakkelijk te verwerken was. Het mooie - maar soms wél lastige - was dat 'kunstmoeder' kip precies haar eigen stieffazantjes herkende. Dat probleem deed zich later voor, nadat afdoende gebleken was dat het experiment geslaagd mocht heten. Toen werden er steeds meer broedse kippen op fazanteneieren gezet. Om ruzie tussen de 'kunstmoeders' met hun kroost te voorkomen moesten de hokken heel ver uit elkaar geplaatst worden. In een later stadium schafte Pols sterke warmtelampen aan. Die waren altijd bedrijfsklaar en bedrijfszeker en broedse kippen nu eenmaal niet. De fazantjes werden gevoerd, zolang tot ze hun natuur volgden en in het terrein verdwenen om hun eigen weg te gaan. Dit in 1947 begonnen experiment heeft Pols na de komst van Europoort overgedaan aan de heer Langedoen in Rockanje, die als fazanterie 'De Duinwei' dit groot heeft gemaakt. Met echte kunstmoeders worden daar jaarlijks vele duizenden jonge fazantjes uitgebreed, ook voor export naar het buitenland.

VOEDSELTRANSPORT

In de oorlog zijn we één keer met plm. 50 ton aardappelen in de schuit van Klaas Degeling naar Rotterdam gevaren. Piet de Bruyne heeft ze mij geleverd, ze waren voor de Duitsers bestemd. De lading was gedekt met valse papieren, maar daar stond de bewuste adelaar niet op. Voor alle zekerheid hadden we bij een aantal luiken slechte-, zieke- en kwade aardappelen bovenop gegooid. Bij controle waren het dan 'Kartofflen voor Schweinen-voeder.' Als ze teveel wilden weten wist ik de aandacht af te leiden met een paar sigaren en wat goede aardappelen. Dat reisje gingen ook Arie Goudswaard en Ali Quak mee. Zij wilden aardappelen ruilen voor meubelen. Op die manier moest je toen in je huishouden zien te komen. Een brugwachter in Rotterdam bleek hongerodeem te hebben. 'Daar liet ik zo al een half mud achter', zegt Pols. Toen we afmeerden in Rotterdam, bij een pakhuis aan het Boerengat, stond daar de oud-Rozenburger Jan van der Giessen aan de andere kant. Die keek zijn ogen uit toen hij de Rozenburgers en de aardappelen zag. Binnen de kortste keren stond hij aardappelen te scheppen in de schuit. Dat was natuurlijk ook een beetje 'ter wille van de smeer'. Ik ging intussen op de fiets Rotterdam in. Eerst naar dokter Bast voor Jan Bakelaar. Er zat een bordje op de deur: 'Gelieve niet te bellen - Niets af te geven.' 'Ik zie het nog voor me', glimlacht Pols. 'Ik belde dus wel. Toen mevrouw Bast met een verstoord gezicht opendeed zei ik: "Ik heb drie mud aardappelen voor u van Bakelaar uit Rozenburg", was de dokter heel snel bij de schuit om ze te halen. Vervolgens ging ik op de fiets naar mijn "broodheren" Van Beuningen en Pieters en nog een aantal anderen. De aardappelen werden zelfs met kinderwagen afgehaald bij de schuit. Wat was geld toen in alle opzichten onbelangrijk. Eten - in dit geval aardappelen - daar had men alles voor over.' Toen mijn lijstje was

afgewerkt is de vracht verder pons-pons gewijs verdeelt via de kerk daar. ja, we hebben wel gezorgd dat de politie meedeelde, want voor wat, - hoort wat.'

BENZINE VOOR DE DOKTER

'Hollandse chauffeurs hadden twee jerrycans benzine gejat van de Duitsers. Die hadden ze in het duin begraven en ik wist heel goed waar. Ik heb ze uiteraard buiten hun medeweten - opgegraven en aan dokter Akkerhuis gegeven. Zodoende kon hij nog langer blijven rijden met z'n D.K.W.'tje. Het trekt allemaal als een film aan de geest van Pols voorbij. 'Het kwam voor dat arbeiders van de Heidemij kans zagen wapens te jatten van de Duitsers. Daar kwamen ze natuurlijk nooit mee van het eiland af en dan brachten ze die maar bij mij.' Met officiële papieren gedekt reed een Duitse auto met tarwe en erwten naar het Westland voor de 'Ondergrondse.' 'Ik woonde toen op 'Kievitenburg' en Arie van Gaalen, mijn ouwe dienstkameraad was de leverancier. Buiten hem wist alleen Heijndijk hier iets van af. Alles is op de plaats van bestemming gekomen, dat was toen het voornaamste.

OVERGAVE MET MOFFENGRIETEN

Pols was zoals gezegd 'Onbezoldigd Rijksveldwachter.' In deze functie onderhield hij goede relaties met de Rozenburgse politiemannen. Toen de oorlog afgelopen was, zaten de Duitsers nog in het zogenaamde 'Hoge Huis' aan de Zanddijk. Met politiemann Moerman ben ik er binnen gestapt om de overgave te regelen. Later zijn we met de B.S (Binnenlandse Strijdkrachten) naar de 'Looy' gegaan, bij de 'Landverbetering.' In die bunker daar bij de Waterweg zaten ook nog vrouwen weggekropen bij de Duitsers. Er dreigde voor hen minstens het kaalgeknipt worden door Hollandse jongens, zoals op Rozenburg gebeurde. Ik heb toen mee kunnen zorgen dat die vrouwen (moffengrieten) een veilige aftocht kregen. Overigens heeft de koperen plaat 'Rijkspolitie' niet zo dikwijls de borst van Pols gesierd. Iedereen - en zeker de stropers kende Pols, na zoveel jaren op 'De Beer.' Hij heeft er genoeg gepakt in z'n leven. Zelfs die broodjagerboutschieter uit Zwartewaal die in de fout ging. Hij schoot een beschermde vogel, een witstaartzeearend. Hij zat op de slikken met z'n lokeenden en beweerde dat die werden aangevallen door de zeearend. Dat was een smoes waar Pols niet in trapte. Maar de zeearend was niet dodelijk getroffen en is naar de diergaarde in Rotterdam gebracht.

MIJNOPRUIMINGSDIENST

Na de oorlog moesten de Duitsers - toen op hun beurt krijgsgevangenen - alle mijnen die er waren gelegd zelf opruimen. Voor de grootste zekerheid moesten ze tenslotte met een oude tractor op die mijnevelden heen en weer rijden. Het was keihard, maar noodzaak, anders had het onschuldige slachtoffers gekost. Er zijn ongeveer twintig Duitsers gewond en gedood bij die opruimingswerkzaamheden .

VLEES ZONDER BON

Toch hebben ze de laatste mijn niet gevonden, dat werd duidelijk. Op verschillende van die terreinen werd ingeschaard jong vee geweid. Toen er een vergeten mijn ontplofte en een vaars werd gedood, waarschuwde Pols de Rozenburgse slager Daan Weeda. Het vlees werd onderling gedistribueerd. Maar ja, er was toch over gepraat. Zeker in die tijd wilde ieder wel een bonloos stuk vlees. 't Gevolg was dat de Rijkspolitie in de vorm van wachtmeester Vink na een paar dagen kwam vragen wat er met die jonge koe gebeurd was. 'Die heb ik in het mijneveld begraven, als je 't niet gelooft, hier heb je mijn schop dan kun je hem alsnog opspitten', reageerde Pols vrij laconiek. Maar dat had Vink toch niet van terug ondanks zijn twijfels. 'Je denkt toch niet dat ik dat mijneveld inga hè?' 'Nee dat had Pols echt niet verwacht en hij kon het Vink niet kwalijk nemen ook', zagezegd.

ZEVEN DODE PAARDEN

Achter de Eendekooi werden er in de oorlogstijd zeven uitgebroken paarden tegelijk gedood, door een ontploffende tellermijn. De naam zegt het al, die deed een serie andere mijnen ontploffen. De paarden sloegen op hol en liepen in doodsangst de dood tegemoet. Ook de Duitsers waagden zich niet in het gevaarlijke gebied. Ze waren voor de aasgieren en de maden. Het waren er trouwens ook wat veel geweest om onderling en clandestien te slachten en te verdelen. Maar, het was wel zonde van de vele honderden kilo's vlees.

REHABILITATIE

De relaties met de Duitsers werden - zoals bij vele goede Nederlanders - ook bij Pols verkeerd uitgelegd door de brede massa. 'Ik wist dat, maar je moest zwijgen in de oorlog, alleen maar zwijgen. J kon je niet verdedigen en dat was dikwijls erg moeilijk. Na de oorlog werd het duidelijk dat schijn bedriegt.' Een aantal personen en instanties zorgden dat de 'smet' werd weggenomen. Ik lees een verklaring van de B.S. (Binnenlandse Strijdkrachten) d.d. 27 juni 1945: 'Pols is politiek volkomen betrouwbaar.' Namens de Gewestelijke Directie van de B.B. schrijft mr. L.J. Pieters te Rotterdam op 2 juli 1945: 'Jachtopzichter Pols heeft zeer waardevolle inlichtingen en gegevens kunnen verstrekken.' Een brief van de heer A.J. Rotgans, gedateerd 3 juni 1945: 'Willem Pols had onder ons jachthuisje op de Scheurpolder wapens verborgen en heeft ook gezorgd dat wij illegale bladen kregen.' De Zuiveringscommissie schrijft: 'Uw houding tijdens de bezetting is meer dan gerechtvaardigd.' Dat was de waardige afsluiting van een moeilijk hoofdstuk voor Pols.

WEER TERUG

Na de oorlog kon het gezin Pols ook weer terug naar de Scheurpolder. Het werd de zgn. 'Kooikerswoning', bij de Eendekooi. Die naam kreeg de woning pas later, nadat ze inderdaad daarvoor was bestemd. De woning was daar, als meest teruggetrokken positie bij de geschutstellingen, voor de Duitse staf gebouwd. Het was plm. vijf kilometer van de z.g. 'Chinese muur' af. Met recht op veilige afstand van de frontlinie. Toen er ruim een jaar later weer een echte kooibaas kwam in de persoon van de heer E. Bos, verhuisde de familie Pols in augustus 1946 naar de Noordbank. Dat waren de eerste nieuwe vervangende woningen op Rozenburg. In opdracht van de Duitsers waren de woningen en schuren op de Noordbank allemaal gesloopt in de oorlog. Toen we daar de kachel aanmaakten stikten we van de rook. Tijdens het metselen was er een steen in de schoorsteen gevallen, bleek na onderzoek. Ik heb toen van ellende de kachel maar buiten gezet. Piet Barendregt was in het dubbele nieuwe huis onze buurman. Hij was baas op 'de landverbetering' en kwam van de 'Zeehond' af. In 1948 volgde de derde verhuizing in drie jaar. We trokken toen in de woning naast het recreatiegebouw van de Duitsers. Die woning was van de commandant van de 28 cm stukken geschut van de 'Gneisenau' tijdens de bezettingstijd. Er was een garage, maar ook een zwembad bij, dus de commandant was wel 'in de watten gelegd'. 'Maar wij zaten van toen af weer helemaal op eigen terrein', zegt Pols.

DAMES SCHIETPLOEG

In die tijd hadden we een eigen schietvereniging op 't Scheur, met zelfs een damesploeg. 'Ik trainde die meiden tot en met, op zaterdagmiddag', zegt Pols. Eén van De Bruyne, één van Dieleman, twee van Goudswaard en één van Van Strien. In die tijd was ook het Hollandse militaire kamp op 'De Beer' gerealiseerd. Je weet wel, die hadden toen ook dat soldatenkoor 'De Beer', dat furore maakte met 'Ik sta op wacht!' Majoor Muis daagde ons uit om een schietwedstrijd met de militairen aan te gaan, met drie vijftallen. Ik hoor hem nog zeggen: 'We zullen jullie eens leren schieten Pols.' 'Nou, onze damesploeg schoot nog beter dan de officieren', geniet Pols nog na.

BURGEMEESTER ZONDER AMBTSKETEN

‘Ja’, zegt Pols, ‘Zo werd ik wel eens aangeduid.’ ‘Ik heb hier ook veel geregeld op het Scheur en dan leek het er soms wel op. Maar, ik heb me nooit meer gevoeld dan een ander, of met de borst vooruit gelopen. Het is allemaal door de jaren zo gegroeid en door de relaties met de jachtheren, ook van de koninklijke jacht, heb ik dikwijls wat kunnen bereiken in het belang van de mensen die hier in feite ver van de bewoonde wereld hebben geleefd en gewoond.’ Hij was zowel Voorzitter van de Buurtvereniging als van de Oranjevereniging ‘Scheurpolder.’ En uiteraard ook van de Schietvereniging. Voor hoogtijdagen wist Pols regelmatig subsidies los te krijgen van de jachtheren, van het koninklijk Huis en van de gemeente Rotterdam. ‘Maar de boeren gaven hier ook goed en daardoor zaten we financieel op rozen.’ ‘Ja de medewerking was altijd fantastisch. Er was regelmatig ook belangstelling voor wat we deden. Ze kwam de rentmeester van H.M. de Koningin, jonkheer Tets van Goudriaan - die leeft nog! - eens het startschot lossen van een duinen- en singel loop die hier georganiseerd was met deelname van militairen. Ook weer een bewijs dat de verhoudingen goed waren’. Maar ook het regelen van schade door het wild was een niet onbelangrijk onderdeel. Dan zat Pols tussen zijn broodheren - de jachtheren - en de medebewoners van de Scheurpolder in. Dan werd ook van hem verwacht dat hij boven de partijen stond.

HET KAMPGEBOUW

Dit gebouw was het recreatiecentrum, gebouwd voor de Duitse militairen op ‘Insel Beer’, naast de woning die Pols sinds 1948 bewoonde. Direct na de oorlog werden daar de N.S.B.-ers in ondergebracht, nadat er prikkeldraad omheen was gespannen. Na enkele jaren was het als zodanig niet meer nodig, want de N.S.B.-ers hadden daar hun straf uitgezeten. De zware gevallen gingen naar officiële gevangenis. Toen het dus in die functie niet meer nodig was werd het aangekocht door jagermeester F.W.H. van Beuningen, van de sectie ‘Oorlogsbuit’ in Holland. Daardoor kreeg het haar oorspronkelijke functie van recreatiegebouw weer terug. Eén en ander gebeurde in nauw overleg met Pols die beheerder van het gebouw zou worden. Voor een dubbeltje per strozak en bijvoorbeeld een gulden voor gebruik van butaangas konden ook jongerengroepen van het gebouw gebruik maken in de weekends. Er zijn heel wat feestavonden in georganiseerd. Het duurde tot 1955 aler in ‘Rozenburg’ de Schans werd gebouwd. Er werd door Rozenburgse verenigingen dan ook een dankbaar gebruik gemaakt van het gebouw. Maar vooral de Sint Nicolaasfeesten voor de kinderen, gefinancierd door de combinatie van jachtheren en door de Oranjevereniging ‘Scheurpolder’, waren grandioos in die tijd.

KERKDIENT VERSTOORD

Ook voor de kerkdiensten van de Hervormde Gemeente en de Gereformeerde Kerk van Rozenburg werd een dankbaar gebruik gemaakt van ‘het Kampgebouw’, zoals het altijd genoemd werd. Het was voor de bewoners van de Scheurpolder een fijne oplossing. Tot er door de Hervormde Gemeente de eigen ‘Sionskapel’ op het Stort werd gebouwd en het voor de Gereformeerden toen beter uit kwam om hun discipelen’s zondags per bus te halen en te brengen. Tijdens een jongerenweekend liep het een keer fout. ‘Ik had een gedeelte aan een groep jongeren uit Schiedam verhuurd, dat grensde aan de kerkzaal. Dat had ik aan de leiding gezegd en ook gevraagd of ze daar tijdens de kerkdienst rekening mee wilden houden. Maar ze hielden er geen rekening mee en gingen bovendien ook nog volksdansen. Onder het bidden bereikte de herrie een hoogtepunt. Ik ben overeind gegaan en heb woedend het hele zaakje ontruimd.’ ‘Ik wist niet, zei ds. Van der Most na afloop, dat je zó kwaad kon worden.’ Die groep heeft later wel z’n excuus aangeboden.

SCHENKING

Toen er later een stichting in het leven werd geroepen voor beheer van het Kampgebouw heeft de heer Van Beuningen het gebouw aan die stichting geschonken. Dat was een vorstelijk gebaar, zeker in die tijd, toen een boerenarbeider tussen de vijftig en zestig gulden per week verdiende. Toen alles werd gesloopt voor de aanleg van Europoort, ging ook dit functionele gebouw onder de hamer. Ter vervanging werd in 'De kleine Beer' een nieuw gebouw geplaatst, dat eigenlijk als enig overgebleven is, een vergoedende herinnering. Verder kon er niets vervangen worden. Het internationaal als uniek bekend staande natuurreservaat niet, de goede poldergrond niet, niets. Dat was onherstelbaar, dat verlies kon door niets worden gecompenseerd.

STROPER S OP ZONDAG

'Kort na de oorlog, toen we nog in het Kampgebouw kerkten, zag ik tijdens de dienst door het raam iemand voorbijgaan. Dat was een mij bekende stroper, van beroep scharenslijper. Na de kerkdienst zou ds. Van der Most mee gaan koffiedrinken. Ik zeg na afloop: 'Sorry dominee, nou is het mijn tijd, ik moet er eerst even op uit, gaat u maar met mijn vrouw mee.' Toen ik een poosje op pad was hoorde ik geluiden van graafwerk. Ik sloop erheen, maar op korte afstand zag ik dat het niet de man was die ik zocht. Ik dacht: 'Jou krijg ik nog wel vriend' en ik ging eerst verder. De gezochte was op korte afstand bezig en ik kon hem op heterdaad betrappen. Nummer twee had het in de gaten en was plat in een put gaan liggen, denkend dat hij er goed af kwam. Maar, ik wandelde met z'n vriend de scharenslijper naar het gat en zei: 'Zo, kom jij nou ook maar mee.' Dominee Van der Most was lang en breed weg, maar ik had een goeie vangst, twee stropers met twaalf konijnen, die ik aan de politie over kon geven.

ORGANISATIE

In de glorie tijd werden de grote jacht al een half jaar tevoren gepland. De mooiste herinneringen heeft Pols aan de koninklijke jachten met prins Bernhard. Na de oorlog werd Pols namelijk ook benoemd tot jachtopzichter van de koninklijke jachtterreinen. Het jagen in de ruige begroeiing van het kroondomein 'De Beer' maakte het soms noodzakelijk dat er vooruit paden gemaaid werden in de meest ondoordringbare gebieden. Vooral de duindoorns waren moeilijk te nemen hindernissen voor jagers en drijvers. Aangepaste kleding was dan ook noodzakelijk. Bij deze goed georganiseerde jachten stonden de jagers - meestal zes - op één lijn, zo'n 40- á 50 meter uit elkaar, met de rug naar de drijvers. Een ongeschreven wet, om elk risico uit te sluiten als ze dichterbij kwamen. De drijvers trokken in één lijn op en zorgden dat het opgedreven wild de jagers passeerde. Op afstand van minstens veertig meter voorbij de jagers werd er dan geschoten en wat dan kans zag om de dood te ontlopen, kreeg de vrijheid, ook dat was een sportieve ongeschreven wet. Korter bij schieten was er evenmin bij, want dan is het wild doorzeefd met hagel uit de jachtpatronen en 'dat doe je niet', zegt Pols, 'want dan is het ook niks meer waard voor de consumptie.'

WEIDELIJK JAGEN

'Zoals een landbouwer oogst, oogst je ook het wild', zegt Pols weloverwogen. 'Een boer zorgt altijd dat hij zaai- en pootgoed overhoudt. Zó hoor je ook te jagen.' Uitgezonderd konijnen, waarvan er altijd teveel waren als er geen ziekte was, werd er heel geselecteerd afgeschoten. 't Mag nooit in een moordpartij ontaarden. 'Daar was vooral de heer Van Beuningen fel tegen.' Als hij bijvoorbeeld vóór een drijfjacht zei: 'Eén fazanthen en twee of drie fazanthen'; dan mochten het er beslist niet meer worden. Schoot één van de gasten een tweede fazanthen, dan kon hij f 10,- boete betalen om een nieuwe hen te kopen. Hoewel de jacht in september al werd geopend, werden de grote drijfjachten op hazen en konijnen in november of december gehouden. 'Dan is het wild volwaardig', zegt Pols met kennis van zaken. 'Er werden meestal vier tot vijf driften per dag gemaakt.' Dus evenzoveel keren werd er een strook van 250 tot 350 meter breed

opgedreven. Soms van breed naar smal, soms in halvemaanvorm. Bij de konijnen dichter op elkaar lopend dan bij de hazen, optrekkend door het ruige terrein, het zó als het ware uitkammend.

SYMBOLIEK

Na afloop werd de hele jachtbuit door de drijvers uitgelegd. Officieel wordt dat nog altijd genoemd: trekken maken. Vier afgeschoten dieren worden op dezelfde kant neergelegd, met één ervoor, steeds groepjes van vijf keurig in het gelid. Dat was ook met het tellen het gemakkelijkst, zeker als het om honderden konijnen ging. Eveneens is het een ongeschreven wet dat na het tellen de gastjagers twee mooie gave exemplaren meekrijgen. Dat geldt voor hazen, en konijnen evengoed als voor fazanten of patrijzen. Beslist geen 'oude taaie' dieren of vogels, zó behandel je je gasten niet. IJzeren traditie is dat de jachtheer in zijn eigen jachtgebied ook betaalt voor wat hij meeneemt. Dit, om te voorkomen dat een jachtheer 25 dieren - gratis - meeneemt om z'n hele familie- en kennissenkring van bout te voorzien. De drijvers krijgen evengoed twee gratis exemplaren en later ook een bedrag van f 25,- als beloning. Maar, nooit vóór alles was geteld, om in het jachtregister genoteerd te worden. Alles moest namelijk wel precies kloppen!

DE JACHTKAMER

In de verschillende woningen die de familie Pols heeft bewoond was er al tijd een jachtkamer. Ook nu nog, hoewel die minder gebruikt wordt sedert Europoort is gerealiseerd. De jachtkamer is er voor de jachtheer en zijn gasten. Daar wordt verkleed voor de jachtpartij en daar wordt alles doorgesproken. De benodigde jachtpatronen zijn er voorradig en zo nodig reserve-dubbelloops jachtgeweren, die op naam van de jachtopzichter staan. Een echte jager heeft z'n eigen dubbelloops jachtgeweer, waarmee hij vertrouwd en waaraan hij soms ook gehecht is. Ook wat de jachtpatronen betreft hebben de meeste jagers hun voorkeur. De één zweert bij Diana, de ander bij Rottweil of weer een ander merk. Vóór de wegen 's avonds scheidden werd in de jachtkamer het jachtregister ingevuld en daarbij was er altijd wel wat onder de kurk. Niet teveel, want er moest nog gereden worden. Maar, ook deze traditie werd met plezier in ere gehouden. Prins Bernhard had zijn eigen jachtkamer in een bunker van stelling 'Hindenburg', waar zoon Kees Pols nog in heeft gewoond.

DE FRETEN

Vanaf 1948 werd er ook gejaagd met fretten. 'Een fret moet je leren kennen en dat geldt over en weer', zegt Pols, 't Is net als met de honden, je hebt goede jachthonden en slechte. Ze moeten naar je luisteren!' De fretten gaan meestal mee in hun eigen verblijf, waar ze zomer en winter in bivakkeren. Ze verdragen de felste kou heel goed. In de hitte in hun kistje in de auto laten staan is niet zo best voor de diertjes. 'Een goede fret ruikt aan het begin van een pijp of er konijnen in zijn. Ze pakken ze op de meest gevoelige plaats, vlak achter de oren.' 'Als er ratten in de pijp zitten', zegt Pols, 'gaat een fret er ook op af en dan komen de ratten schreeuwend de pijp uit.' 'Als de fret kans ziet, pakt hij de rat in de nek of in de strot en dan is het wel gebeurt!' 'Grote verwilderde katers kiezen ook het hazenpad voor de fret!' 'Als de haren van de fret overeind gaan en aan de dikke staart is te zien als hij bij een ingang van de pijp een andere prooi ruikt dan konijn. Een enkele keer werd er vroeger ook wel eens een hermelijn of een wezel gevangen, maar dat bleef wel een uitzondering. Wel zijn er na de Duitse aftocht in 1945 veel verwilderde katten gevangen. Die leefden bij de Duitsers als huisdieren in de bunkers van de restjes, maar dat was ook voor de katten plotseling verleden tijd. Als katten verwilderen zijn het enorme rovers, die vooral huishouden onder de vogels en konijnen. Een fret wordt ongeveer acht jaar oud. Aan het kaal worden is te zien dat het einde nadert. Als ik dit opschrijf bij de frettenhokken heeft er één een dikke buik. Een week later is het een zorgzame moeder van vijf jongen. Ook nu worden er sporadisch fretten in het wild gevangen. Dan is het uitkijken of ze bruikbaar zijn na verloop van tijd. Zo ja, dan wordt er ook weer mee geteeld, want vers bloed is ook hier erg belangrijk. In het

veld moet de fret reageren op de stem van de baas - het tikken tegen het voerschaaltje of het kloppen op z'n verblijf. Dan komt er een smeüig verhaal over een Rozenburger die ook een fret had. 'Zo mak als een lammetje', zei hij in het café. Dat wilde de stamgasten dan wel eens zien. Toen hij met de fret arriveerde en even zou laten zien hoe mak deze wel was, beet het wat onrustig geworden felle diertje hem prompt in z'n oor. Hij bloedde als een rund, ten aanschouwe van z'n vrienden, die de demonstratie op een fiasco zagen uitlopen en daar wel een beetje leedvermaak over hadden. 'Maar', zegt Pols, 'je kunt de mijne allemaal pakken en je krijgt van mij duizend gulden als er één bijt.' Op de enorme zandvlakten van Europoort en Maasvlakte wordt bijna uitsluitend met de fretten gejaagd nu.

BEDUVELEN

'Ik ging 's morgens dikwijls weg met in mijn rugzak een blauwe kiel, een pet en een paar klompen. Zo nodig was ik dan in een mum van tijd weer boerenknecht. Op een morgen zie ik in een slenk (vallei tussen twee duinen) een paar kerels rondscharrelen. Ik denk: 'Die komen wel, ik zal me eerst maar eens omkleden. In mijn boerenplunje dachten ze met een collegastroper te doen te hebben.' Ik zeg: 'Wat doen jullie jongens?' Reactie: 'Nou we komen eens kijken, ze zeggen dat er veel wild zit hier!' 'Maar hoe komen jullie dan hier?' 'Nou, we komen uit Beijerland en onze boot ligt in de Waterweg. Maar ze hebben ons wel gewaarschuwd, want er loopt hier een koddebeier waar je voor op moet passen. Zó zie je niks en zó staat hij voor je!', zeggen ze. Hun mond viel open van schrik toen ik zei: 'Hij staat hier voor je! Als je weer gauw naar je boot gaat kom je er met een 461 af.'

VECHTEN

'Ja, ik ben eens bedreigd met een heinpaal en een mes. Ze kwamen tegen me in en toen vuurde ik sommatieschoten af, wat voldoende bleek. Die hebben een half jaar gekregen. Een andere keer heb ik vreselijk gevochten, toen er drie kerels tegelijk op me afkwamen. Toen het vóórkam beklaagden de heren zich dat ik ze hardhandig was opgetreden. Zegt de rechter: 'Je boft dat Pols niet gericht heeft geschoten. Ik zou daar maar vandaan blijven, want het is een volgende keer misschien wel raak. 'Ja', verzucht Pols, 'dat kon toen nog!'

SPREEUW BIJ DE BORREL

Wim Pols hield heus ook van een lolletje. Hij kreeg het verzoek om voor een snippendiner een aantal snippen te leveren. Het was een beetje 'kort dag' en er waren weinig snippen. Komt er een zwerm spreeuwen over. Ik denk: 'Nou dan maar spreeuwen.' Sta ik die spreeuwen schoon te maken, zegt moeder Pietje: 'Wat doe jij nou?' Ik zeg: 'Dat zie je vrouw, spreeuwen schoon maken.' Zij geschrokken: 'Maar dat kun je toch niet doen man?' 'Nee eigenlijk niet, maar er zijn te weinig snippen vrouw. En als ze aan de 'snippen' beginnen hebben ze toch al een borreltje op.

BUNZINGS ('Bonksums')

Je ziet ze bijna niet meer, na al het graafwerk voor Europoort. Dat waren ook rovers. Ze hadden het vooral op eieren en jonge vogels voorzien. Als er bunzings tussen de sterns zaten, zag je het aan de vogels in de lucht. Dan doken ze telkens pijlsnel omlaag om de bunzings af te schrikken. Het was voor de vogels het enige afweermiddel. Overigens zoekt een bunzing het liever in de omgeving van een boerderij. Ook de bunzing heeft zijn afweermiddel en dat is de lucht die hij verspreid als hij in angst zit. Vandaar ook de - nostalgische - uitdrukking: 'Hij stinkt als een "bonksum".' Niet alleen bij boerderijen kun je bunzings aantreffen. Onder dammen bij sloten en dus ook in het duingebied. Ze gebruikten dan meestal een konijnenpijp als onderdak. Welke pijp is weer te zien aan het sleepspoor dat de bunzing trekt als hij met zijn prooi naar het hol gaat. Op twee manieren werd de bunzing bestreden, met een klem die voor de pijp werd geplaatst of, via het opjagen door de hond en dan schieten. Vóór de oorlog betaalde Izak Varekamp al tien gulden

voor een bunzing met een goeie winterhuid. Ook daarom was de bunzing zijn leven niet zeker, wanneer hij als 'kippendief' bij een boerderij werd gesignaleerd.

ONTVANGSTEN

Mevrouw Pols-Scheepen (moeder Pietje) zorgde altijd dat de koffie bruin was. Zij stond bij de jachtheren hoog aangeschreven om haar gastvrijheid. Een enkele keer per seizoen werd er ook een complete ontvangst georganiseerd. Dan zorgde moeder Pietje traditioneel voor de erwtensoep. En die mocht er kwalitatief wezen! Zij was in haar grote eenvoud een waardige gastvrouw, die zichzelf bleef onder alle omstandigheden.

KERSTVIERINGEN

De herinneringen komen boven bij Pols. 'Verschillende keren ben ik met moeder Pietje naar de Kerstfeestvieringen van de koningin geweest. De eerste keer in het Paleis op de Dam in Amsterdam, later in de Koninklijke stallen in Den Haag.' 'Wat had ze graag de Koningin geholpen met inschenken', mijmert Pols. Ook naar de opening van de Staten-Generaal zijn ze verschillende keren samen geweest. Dan waren er gereserveerde plaatsen bij o.a. de paleizen Korte Voorhout, Noordeinde en Binnenhof. 'Ja, dat vond moeder een hele eer!'

ZIJ IS NIET MEER

Op 83-jarige leeftijd is Pietertje Pols-Scheepen overleden, op 9 juni 1977. Hoe groot de plaats was die zijn inname werd voor het laatst duidelijk bij haar begrafenis. In de stampvolle aula bij de door bloemen als het waren bedolven kist, werd het woord gevoerd door zes personen. Het was een groot en waardig afscheid. Jagermeester Van Lede noemde haar in zijn toespraak: 'DE MOEDER VAN DE SCHEURPOLDER'. Beter had hij haar niet kunnen karakteriseren

VERTROUWEN

'In 1935 heb ik vertrouwen van de jachtheren gekregen. Vertrouwen moet je waar maken en waard wezen. Zó is het gegroeid tot een sterk wederzijds vertrouwen. Dan is het ook prettig werken van beide kanten', zegt Pols. Door vertrouwen kreeg ik ook later de jacht voor het Koninklijk Huis te behartigen. 'Ja, ik had hier met prins Bernhard te maken, ik heb ook met hem getafeld. Maar, of ik nou met jou praat of met hem, dat maakt me niets uit.' 'Ik heb geen karakter om met de borst vooruit te lopen.' 'Ik ben ook maar een mens en ik heb gewoon mijn plicht gedaan.' Uitspraken van Pols dié hem volledig karakteriseren. Als er problemen waren met de landbouwers over de wildschade moest Pols bemiddelen. Het is voorgekomen dat de rentmeester en de jachtmeesters er niet uit konden komen. Toen kwam er een telegram: 'De uitspraak van Pols is bindend.' Dat zegt wel iets. Vijf jaar geleden zei de toen 90-jarige en intussen overleden heer Speed uit Oostvoorne tegen mij: 'Je bent nog maar een snotneus.' Het leeftijdsverschil was toen vijf jaar, maar ik had er wel schik in.'

NACHTELIJK BEZOEK

In maart 1968 kreeg het echtpaar Pols 's nachts ongewenst bezoek van een 24-jarige Noorse zeeman. Hij was wezen passagieren in Rotterdam en had iets teveel aan Bachus geofferd. Hij was door z'n centjes heen geraakt en toen hij met vertraging in Europoort arriveerde was zijn schip intussen vertrokken. Hij drukte om twee uur 's nachts een ruit in bij Pols en stapte de slaapkamer binnen. Het was duidelijk dat hij onderdak zocht, maar dat werd niet op prijs gesteld. Hoewel het leeftijdsverschil vijftig jaar bedroeg, leverde Pols een stukje vakwerk door de zeeman met de gummiknuppel knock-out te slaan. Toen hij weer bij kwam heb ik hem op een stoel gezet en ben er naast blijven staan tot de politie - die ik intussen gebeld had - hem van mij kwam overnemen. Zegt de politie: 'Hij trof het ook niet, dat hij nou juist bij zo'n ouwe taaie terecht kwam!' 'De gummiknuppel ligt nog altijd onder mijn kussen', zegt de nu 89-jarige veelbetekenend.

DE NATUUR

Pols heeft z'n hele leven in de natuur doorgebracht. Eerst als boerenknecht, maar vanaf 1935 - nu 49 jaar - verbonden door zijn beroep aan de Scheurpolder en het natuurmonument 'De Beer'. 11 juni 1958 kwam minister-president Willem Drees naar Rozenburg. Hij luidde met sirenegeloei de werkzaamheden voor Europoort in. Eerst Europoort daarna de Maasvlakte. Veel heeft Pols gezien en beleefd. Veel heeft hij ook zien verdwijnen waaraan hij met weemoed terug denkt. Het unieke vogelreservaat 'De Beer' moest opgeofferd worden voor Rotterdam - Europoort. Wim Pols was niet uit zijn gebied weg te krijgen. Hij bleef er samen met zijn vrouw en nu anno 1984 al weer 7 jaren alleen. De meeuwen vliegen op deze warme middag heel hoog. 'Die zijn op insectenjacht, met dit weer gaan de vliegende mieren de lucht in', weet Pols. 'De natuur raak je nooit op uitgekeken, onbegrijpelijk dat zoveel mensen er langs heen leven', is de volgende typerende uitspraak. Als er een vlucht duiven aankomt: 'Die zitten veel bij de schepen, maar ze weten precies wanneer ik de kippen voer!' Evengoed komen de kippen op hun beurt weer bij de deur bedelen om de restjes brood die Pols bewaart: 'Even wachten hoor, ik zal eens even voor jullie gaan kijken.' De kippen begrijpen het precies.

ANDERE TIJDEN

De hele metamorfose van natuurgebied tot Europoort heeft Pols bewust meegemaakt. Hij heeft de radicale, dat onafwendbaar bleek, ook aanvaard. Niet met enthousiasme, maar gewoon berustend, er valt toch niets aan te veranderen. Tegenover de romantiek van vervlogen tijden staat de kale rechtlijnigheid van de woestijn die Maasvlakte heet. Nog altijd beslaat het jachtgebied van het jachtgezelschap 'Scheurpolder' een oppervlakte van 2.000 ha zich uitstrekkend van de Dintelhavenbrug tot het puntje van de Maasvlakte. Nog dan altijd is er - gelukkig nog - na meer dan 40 jaar Chris Degeling die als hoofdrijver aan het jachtgezelschap is trouw gebleven. Twee maal is Pols met dochter Hazina meegegaan naar Californië. Twee keer heeft hij ook ontslag gevraagd: 'Ik ga toch weg, geef mij nu maar ontslag!', maar in 1979, zo goed als in 1981 kreeg Pols te horen: 'Dat doen we niet!' Het ziet er naar uit dat het jachtgezelschap 'Scheurpolder' Pols naar een bekend gezegde: 'In het harnas wil laten sterven.' jachtopzichter Pols heeft er vrede mee.

RECHTERHAND

De laatste acht jaar heeft Pols er een parttimer bij. Koos van 't Hof, 73-jarige gepensioneerde opperwachtmeester van de Rijkspolitie uit Brielle is sinds 1976 zijn rechterhand. De jachtheren vonden het niet langer verantwoord dat Pols op zijn leeftijd alleen voor alles op moest draaien. Dat is een heel goede oplossing geweest. Pols en Van 't Hof zijn helemaal op elkaar ingespeeld. Zo werkten zij ook samen mee aan het instrueren van jachthonden. Acht weken achter elkaar kwamen de hondeneigenaars op woensdagavond naar de Maasvlakte. Voor het africhten van honden moet er geschoten worden en bij het examen ploffen er eenden in het water en konijnen in het zand. ja, dan merk je dat het een examen is, dan moet het er echt uitkomen. De hond die slaagt, heeft zich werkelijk waar gemaakt. 'Maar, toen de honden moesten apporteren (het aanbrenge van geschoten wild) in het water, waren ze er bij 28 graden hitte haast niet uit te krijgen ....', zegt Pols.

ZELDEN STIL

Dat zou een passende naam zijn voor het eenvoudige houten huis van Pols. Als je hem alleen wilt spreken moet je een afspraak maken, dat is wel duidelijk. Desondanks is er toch bijna altijd 'aanloop.' Dan gaat Pols met iets gebogen rug naar de keuken om theewater op te zetten. Er komt een bekende - zonder te bellen - binnen met de opmerking: 'De ketel raast.' Zegt Pols: 'as tie maar niet gaat vloeken.' Even later is er thee, met iets erbij .... 'Ja, kom je 's morgens dan wordt je keurig verzorgt door mijn hulp.' 'Eerst had ik mevrouw Draai (Corrie) en nu heb ik mevrouw

Rietdijk - van Dorp (Nel), beste meiden, waar ik het goed mee kan vinden.' De telefoon rinkelt. Terugkomend zegt Pols: 'Dat was de man van Nelie Smit Kroes.' Huismans de politieman die met een herdershond in een DAF-je in het Europoort gebied is begonnen, zo'n twintig jaar geleden, is 'kind aan huis' bij de jachtopzichter. De houten woning is een pleisterplaats voor passanten lijkt het wel. Het is nog steeds een centraal punt voor velen, omdat Pols nog altijd de man is waar je moet zijn voor allerlei wetenswaardigheden. Of zó maar om even bij te praten.

DE ROEP VAN HET BLOED

Tweemaal was Pols een periode bij dochter Sien in het altijd zonnige Californië. Zij wil hem best voorgoed daar houden. Dat is voor haar een rustig idee, 't is tenslotte een man van 89 jaar. Pols heeft het uitstekend naar z'n zin daar en geniet met volle teugen van de trips. Maar, onherroepelijk komt de tijd dat hij weer terug moet. Dat het bloed kruipt waar het niet kan gaan. Terug naar z'n eigen huis, naar het eigen gebied, naar alles waar hij totaal mee vergroeid is. De fotoalbums illustreren hoe hij in Californië heeft genoten en de verhalen onderstrepen het te meer. Maar, Pols is blij dat hij weer thuis is. In het huis dat met hem mee verhuisde in het Eurogebied en zelfs een keer in tweeën werd gezaagd om het te transporteren. Het huis dat vol is met herinneringen aan zijn bijzondere en boeiende leven.

BEVOORRECHT

'Ik ben zelden ziek geweest', zegt Pols. 'Altijd was ik in weer en wind buiten. Eén keer, toen ik in dienst was; op een heel koude nacht in de regen en de modder had gelegen. Dat was teveel, toen kreeg ik gewrichtsreumatiek en daar heb ik enkele maanden last van gehad.' 'Wat ben ik een bevoorrecht mens. Altijd in Gods vrije natuur, dag in- dag uit er in mogen leven.' Natuurlijk mist hij zijn vrouw, maar: 'De mens wikt, God beschikt.' 5 december 1974 waren ze 55 jaar getrouwd. 9 juni 1977 is zij overleden. 'Met onze verlovingstijd meegerekend, hebben wij meer dan 60 jaar met elkaar opgetrokken. Een lange tijd waar ik heel dankbaar voor ben.' Enveloppen en albums met foto's en dozen met medailles zijn blijvende herinneringen aan dit bijzondere leven in een bijzonder gebied.

HET IS GESCHIEDENIS

In de Hervormde kerk van Rozenburg staat vanaf 1659 boven de kansel: 'Waar 't water placht te stromen, daar kan men nu om niet der zielen spijs bekomen.' Rozenburg ontstond uit het water. Het grootste deel van het eiland is opnieuw water ... Er moest plaats komen voor het Botlek- en Europoortgebied.

Het levensverhaal van Willem Pols is een blijvende herinnering aan dat gedeelte van Rozenburg dat als natuurmonument 'De Beer' grote bekendheid kreeg. Met de komst van Europoort is het in de geschiedenis bijgezet.

Dit verhaal werd uit de mond van Willem Pols opgetekend door J. Bergwerff, Laan van Nieuw Rozenburg 14, telefoon 01819 - 12811, Rozenburg. Door mij waar nodig gecorrigeerd en door dochter Els opnieuw getypt.

Nico Pols

Het laatste huis van Willem Pols aan de Dintelweg, Europoort, Rotterdam

Het huis is in 2010 gesloopt.

Onderste rij links: Pols met een van zijn zonen op de tentoonstelling over De Beer, 1988.